

Diskors mill-Onorevoli Anton Tabone

Speaker tal-Kamra tad-Deputati

Parlament ta' Malta

fl-okkazzjoni tal-kommemorazzjoni

tas-*SETTE GIUGNO*

It-Tnejn, 7 ta' Ġunju 1999

Aktar minn 200 sena ilu Thomas Jefferson, li wara sar it-tielet President ta' l-Istati Uniti, kiteb li s-sigra tal-libertà trid tigi msaqqija minn żmien għal iehor bid-demmm tal-eroj. U verament għalina l-Maltin is-sigra tal-libertà bdiet tixxettel wara li giet imsaqqija bid-demmm tal-eroj tagħna fis-*Sette Giugno*. 80 sena ilu erba' Maltin, fosthom wiehed Għawdx i xerrdu demmmhom għal Malta. F'din l-istess pjazza, ftit passi 'l bogħod minn hawn, wiehed minnhom, Wenzu Dyer waqa' xkubettjat għall-mewt. Ma kenux l-ewwel martri li taw ħajjithom għall-patrija għaliex f'dan il-post mitejn sena ilu Dun Mikiel Xerri u šabu ġew maqtula hawn ukoll.

Is-*Sette Giugno* għalina l-Maltin u l-Għawdxin, bħalma ntqal ħafna drabi, ta żvolta lill-ħajja politika u kostituzzjonali ta' pajjizna. Kien episodju li kellu fl-għeruw tiegħu l-firda iżda li serva biex għaqqad. Għad li tnissel fid-demmm bħas-sigra tal-libertà, il-frott tas-*Sette Giugno* beda jitgawda mill-Maltin sa mill-1921 meta għall-ewwel darba fl-istorja ta' pajjizna kellna l-Parlament tagħna. U nagħmlu sewwa li kull sena nieqfu għal ftit biex infakkru din il-ġrajja glorjuża meta bis-sagrificju tal-ftit gawda l-ġens Malti kollu.

Il-Parlament Malti, li twieled bħala rizzultat dirett tas-*Sette Giugno*, tkattar u ssahħah matul dawn l-aħħar 80 sena. Is-supremazija tiegħu li tigi fdata mill-poplu f'idejn il-membri eletti minnu għandha tkun eżerçitata bl-akbar maturità. Din hija r-responsabilità kbira li taqa' fuq il-Membri Parlamentari kollha. Il-Parlament, anke jekk l-oghla istituzzjoni, huwa wkoll responsabbli lejn il-poplu u għalhekk kull ħames snin, jew meta jkun hekk meħtieġ, irid imur quddiemu biex iġeddidlu l-mandat tiegħu.

Il-Parlament għandu l-obbligi tiegħu barra mid-drittijiet. Irid ukoll ikun strument ta' żvilupp. Ma jistax jgħix għalih waħdu. Huwa parti, anzi parti integrali, fl-iżvilupp politiku, ekonomiku u soċjali ta' pajjiżna. Irid jimxi b'pass mgħaġġel mal-bqija tal-pajjiż. Ma jistax ikun ta' xkiel jew piż fil-mixja 'l quddiem ta' Malta. Fl-istess hin irid jgħarbel dak li jkun għaddej u jara li kull ma jsir ikun skont ir-regoli tad-demokrazija. Irid jassigura li kollox isir sew u li l-liġijiet tal-pajjiż jitfasslu bl-aħjar mod possibbli. Id-doveri rispettivi tal-Membri tal-Gvern u tal-Oppozizzjoni fil-qadi ta' dmirijietom fil-Parlament jassiguraw li dak li jiġi ddibattut u finalment illeġizlat jilhaq l-oġġla livelli għall-benefiċċju tal-Maltin u l-Għawdxin kollha.

Hemm bżonn ukoll ta' relazzjonijiet tajbin u ċivili bejn il-Membri Parlamentari u anke, għaliex le, bejn il-partiti politiċi. Inħoss b'mod qawwi li s-sens tal-valuri u tal-etika fil-ħajja politika, kemm fil-Parlament u barra minnu, kif ukoll fl-istess partiti jkunu kontinwament ipprattikati minn barra li jkunu ppridkati.

Issa, kif saret il-konswetudni f'din l-okkażjoni k commemorattiva, hu mistenni mill-iSpeaker li jagħmel xi kummenti u jagħti xi hjiel ta' miżuri li jistgħu jittieħdu fl-operat tal-Parlament tagħna. Kif nafu lkoll, il-Parlament għandu r-responsabilità li mhux biss jilleġizla iżda li jiskrutinja l-hidma tal-Eżekuttiv u għalhekk jirċievi r-rapporti tal-*Ombudsman* u l-Awditur Ġenerali. It-twaqqif tal-Uffiċċju tal-*Ombudsman* u dak tal-Awditur Ġenerali qegħdin jagħtu kontribut siewi għas-sodisfazzjon taċ-ċittadin.

Ix-xogħol fil-Parlament thaffef xi ftit bil-holqien tal-Kumitati Permanenti fi hdanu. Irid isir aktar progress issa li drajna kif jaħdmu dawn il-Kumitati li llum kulhadd konvint bl-utilità tagħhom. Ix-xogħol tal-Kumitati Permanenti jgħin biex l-operat tal-Parlament ikun effiċjenti u effikaċi.

Hemm bżonn li l-Membri tal-Parlament ikollhom faċilitajiet adegwati biex jaqdu dmirijietom aħjar. L-introduzzjoni ta' l-internet għall-Membri Parlamentari huwa pass 'il quddiem li żgur jgħin biex iżommu kuntatt siewi mad-dinja fl-era attwali tal-informatika, iżda ma nistgħux nieqfu hawn. Il-faċilitajiet għall-Membri Parlamentari jridu żgur jiżjedu. Waħda mill-problemi immedjati u urġenti hija dik tal-ispazju fiżiku. Fil-Palazz ma jeżistix spazju biżżejjed biex il-membri jaqdu dmirhom sewwa.

Hawnhekk irrid nagħmel tiegħi l-proposta li saret mill-predeċessuri tiegħi u li kienet giet approvata mill-Kumitat Permanenti dwar ix-Xogħol tal-Kamra u ċjoè li l-Palazz ikun fih biss uffiċini tal-President u tal-Parlament u dawk l-uffiċini li jinsabu jokkupaw spazju biex minnhom isir xogħol mhux relatat mal-Uffiċċju tal-President jew max-xogħol tal-Parlament iċedu dak l-ispazju prezzjuż, jekk jista' jkun bla iżjed dewmien. Dan *in vista* ukoll tal-fatt li x-xogħol parlamentari jista' jirrikjedi twaqqif u thaddim ta' kumitati magħzula jew permanenti addizzjonali.

Jigini f'moħħi l-appell li sar għall-htieġa ta' azzjoni min-naħa tal-Parlament sabiex jittieħdu passi halli ligijiet li fl-operat tagħhom imorru kontra d-drittijiet fundamentali tal-bniedem jew kontra l-Kostituzzjoni li għalihom ingibdet l-attenzjoni tal-Kamra mill-Qrati, jigu diskussi

biex isir il-bdil meħtieġ. Dan jista' jsir permezz ta' Kumitat maħtur mill-Parlament, anke fid-dawl tal-messaġġ li l-President tar-Repubblika kien baġhat lill-Kamra tad-Deputati kmieni din is-sena.

Il-Parlament tagħna għandu tradizzjoni twila bbażata fuq is-sistema ta' *Westminster* li servietna tajjeb matul is-snin. Il-forma tal-Parlament, il-proċeduri parlamentari u l-istess *Standing Orders* huma, tista' tgħid, identiċi ma' dawk tal-*House of Commons*. Għal raġunijiet storiċi addottajna din is-sistema u illum drajnjeha u nħaddmuha tajjeb, għalkemm hemm qbil għal revizzjoni u aġġornament ta' whud mill-*Standing Orders*.

Bħala membri tas-C.P.A. inżommu dawk ir-rabtiet storiċi li għandna mas-sistema parlamentari Ingliża pprattikata wkoll f'pajjiżi tal-*Commonwealth* u li tarrikkilna l-eredità demokratika ta' pajjiżna.

Izda fiż-żmenijiet li ngħixu fihom l-aspirazzjonijiet Ewropej iqarrbuna biex nifthu tieqa halli nittawlu fuq sistemi kontinentali wkoll. Li hu ċert hu l-fatt li l-Parlamenti nazzjonali qegħdin kulma jmur jassumu rwol dejjem aktar rilevanti, kemm fil-ħajja tal-pajjiżi rispettivi tagħhom kif ukoll f'relazzjoni bejn Parlament u ieħor. It-tendenza tal-lum tinsab fl-enfasi tar-rwol tal-istituzzjoni Parlamentari fil-potenzjal tagħha li ssahħaħ il-kooperazzjoni u l-ftehim permezz ta' kuntatti kontinwi bejn l-istess Membri Parlamentari fid-diversi fora internazzjonali li jattendu, li tista' tissegjaħ diplomazija parlamentari.

Filwaqt li nrodd ħajr lill-predeċessuri tiegħi tax-xogħol li għamlu u tar-riformi li wettqu, nieħu din l-okkażjoni biex bħalhom nistieden liz-żewġ naħat tal-Kamra jiffokaw fuq il-pass li jmiss u ċjoè li l-Parlament innifsu jsir istituzzjoni indipendenti mill-amministrazzjoni tal-gurnata. Isseħħ għalhekk id-distinzjoni bejn l-istituzzjoni u l-Gvern. Jiġifieri li l-Parlament isir awtonomu, bħalma wara kollox hu awtonomu l-Uffiċċju tal-Awditur Ġenerali u dak tal-*Ombudsman*. Izda jekk il-profil tal-Parlament tagħna jrid ikompli jikber kif mixtieq u kif mistenni, iridu bilfors jissahħu l-istrutturi amministrattivi tiegħu u joktru fihom ir-riżorsi umani. Ninsab konvint li jrid isir eżerċizzju professjonali biex jistabbilixxi x'hemm bżonn isir aktar u aħjar biex jinkiseb dan il-għan.

F'dan il-kuntest ma nistax nonqos li niringrazzja wkoll lill-Iskrivan tal-Kamra u l-*istaff* tiegħu tax-xogħol sfiq tagħhom li ħafna drabi jgħaddi mingħajr ma jkun osservat u għalhekk forsi ma jkunx apprezzat kif imiss. Bizzejjed ngħid li f'dawn l-aħħar seba' xhur u nofs, jiġifieri matul din il-Legizlatura, in-numru ta' seduti li saru kien jammonta għal 115. In-numru ta' mistoqsijiet parlamentari li saru jgħoddu 7,559, filwaqt li l-kumitati permanenti ltaqgħu 55 darba.

Nixtieq ukoll niddedika kelmtejn biex insellem lil dawk l-ex Membri Parlamentari li fis-snin l-imghoddija servew fil-Kamra tad-Deputati u li llum għal xi raġuni jew oħra temmew dan is-servizz tagħhom. Intenni li dan is-servizz m'għandux jintesa u jintemm qisu qatt ma kien. Insostni li hidma ta' din ix-xorta għandha tirċievi rikonoxximent xieraq b'konsiderazzjonijiet proprji kif isir f'parlamentari oħra. L-għoti ta' medalji lil min serva fil-Parlament, kif se jsir dalgħodu stess mill-President tar-Repubblika lil seba' ex kollegi, hu ċertament pass fid-direzzjoni t-tajba. Bla dubju, passi oħra huma mistennija. Insemmi wkoll lil dawk il-Membri

Parlamentari preżenti li kienu kostretti jċedu l-post tax-xogħol tagħhom appena ġew eletti fil-Parlament. Nemmen li nista' nagħmel apprezzament sħiħ ta' sitwazzjoni bħal din għax 33 sena ilu garrabt l-istess esperjenza bil-konsegwenzi tagħha. Naħseb li wasal iż-żmien li kwestjoni bħal din tittiehed b'serjetà u twassal għal xi rimedju jew iehor, imma rimedju għandu jinstab.

Fuq nota personali, billi din hi l-ewwel darba li qiegħed nagħmel dan id-diskors k commemorattiv, nieħu l-opportunità nistqarr li r-responsabilità u l-piż li waqgħu fuqi minn Ottubru 'l hawn nibqa' ngorrhom b'umiltà u b'impenn sakemm nibqa' nokkupa dan l-inkarigu għalija inaspettat.

Bdejt id-diskors tiegħi billi għedt li d-demmm tal-eroj irid isaqqi s-sigra tal-libertà. Irrid ngħid li din is-sigra trid tiġi kkurata u miżbura bit-thaddim tajjeb tar-regoli tad-demokrazija. Nirringrazzjaw lil Alla li f'pajjiżna tirrenja tajjeb id-demokrazija, iżda rridu noqogħdu attenti għax din tista' titnaqqar u biż-żmien tinxf. Inħarsu lejn pajjiżi oħra fejn is-sigra tal-libertà tagħhom dbielet u qiegħda tmut. Mhux iċ-ċarċir tad-demmm biss isaħħaħ din is-sigra. Hija l-attenzjoni kontinwa tagħna, il-ġustizzja, ir-*rule of law* u l-istess ġustizzja soċjali li jzommu din is-sigra thaddar u tagħti l-frott. It-tixrid tad-demmm huwa okkazjoni eċċezzjonali li nittamaw u nitolbu li pajjiżna qatt ma jerga' jkollu, kif nitolbu u nittamaw għar-ritorn tal-paċi f'pajjiż mhux tant 'il bogħod minna.

Hekk kif illum b'sens ta' storja u sens ta' dover qed nagħtu ġieħ lil dawk kollha li taw hajjithom biex aħna nkunu ħielsa, niftakru fl-għaqda li dejjem għandha ssaltan fil-pajjiż.

B'ideat diversi u b'opinjonijiet differenti aħna lkoll ulied Malta u għalhekk kollha kemm aħna nieħdu l-lezzjoni tal-episodju gloriuż tas-*Sette Giugno*.